

Rama YADE (n. 1976, la Dakar, Senegal), om politic francez de origine senegaleză (tatăl său a fost secretarul particular al președintelui socialist al Senegalului, Léopold Sédar Senghor) și de confesiune musulmană. Membră a partidului proprezidențial UMP, pe 19 iunie 2007 este numită secretar de stat pe lângă Ministerul francez al Afacerilor Externe, iar pe 23 iunie 2009, secretar de stat în problemele sportului, în guvernul lui François Fillon. Cărți publicate : *Noirs de France, les Nouveaux Neg'marrons. Récit d'un rendez-vous manqué entre la République et les Afro-antillais*, Calmann-Lévy, 2007 ; *Les droits de l'homme expliqués aux enfants de 7 à 77 ans*, Éditions du Seuil, 2008.

Traducătoarea, Cristina STRĂTILĂ, este licențiată în filologie (Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, Facultatea de Litere, Secția română-franceză). Traduceri: Jean-Michel Adam, André Petitjean, *Textul descriptiv*, Editura Institutul European, 2008; Jean-Michel Adam, *Textele: tipuri și prototipuri*, Editura Institutul European, 2009; Martin Laffon, *Cartea lui CUM*, Editura Cartier, 2009; Jaffe Laura, *Cartea lui CÂND* (în colaborare), Editura Cartier, 2009.

Rama Yade

Drepturile omului
pe înțelesul copiilor
de la 7 la 77 de ani

Traducere din franceză de Cristina STRĂTILĂ

CARTIER

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.

Tel./fax: 24 05 87, tel.: 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md

Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr.24, sectorul 2, București.

Tel/fax: 210 80 51. E-mail: codexcartier@gmail.com

www.cartier.md

Cărțile CARTIER pot fi procurate în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.

LIBRĂRIILE CARTIER

Casa Cărții, bd. Mircea cel Bătrân, nr. 9, Chișinău. Tel./fax: 34 64 61.

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău. Tel./fax: 21 42 03.

Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău. Tel.: 24 10 00.

Librăria Vărul Shakespeare, str. Șciusev, nr. 113, Chișinău. Tel.: 23 21 22.

Librăria 9, str. Pușkin, nr. 9, Chișinău. Tel.: 22 37 83.

Colecția *Verde* este coordonată de Vitalie Coroban

Editor: Gheorghe Erizanu

Lector: Valentin Guțu

Coperta seriei: Vitalie Coroban

Coperta: Vitalie Coroban

Tehnoredactare: Mihaela Iordăchescu

Prepress: Editura Cartier

Tipărită la Combinatul Poligrafic (nr. 91901)

Rama Yade

LES DROITS DE L'HOMME EXPLIQUÉS AUX ENFANTS DE 7 À 77 ANS

© Éditions du Seuil, 2008

Rama Yade

DREPTURILE OMULUI PE ÎNȚELESUL COPIILOR DE LA 7 LA 77 DE ANI

Ediția I, octombrie 2009

© Cartier, 2009, pentru prezenta versiune românească.

Această ediție a apărut într-un tiraj de 800 de exemplare. Toate drepturile rezervate.

Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Yade, Rama

Drepturile omului pe înțelesul copiilor de la 7 la 77 de ani / Yama Rade ;

trad. din lb. fr. : Cristina Strătilă ; cop. Vitalie Coroban. – Ch. : Cartier SRL, 2009 (Combinatul Poligr.). – 128 pag. – (Colecția „Verde”).

Tit. orig. : Les droits de l'homme expliqués aux enfants de 7 à 77 ans.

ISBN 978-9975-79-590-6

341.231.14

Y 12

– *Spune, tu ai fost cea care nu l-a însoțit pe Președinte în China?*

– Da, tinere.

– *Și de ce nu te-a luat cu el?*

– Știi, problema nu constă în faptul dacă ești sau nu ești acolo, ci în ceea ce faci sau... nu faci acolo.

– *Ce ai fi făcut dacă ai fi fost acolo?*

– Nu cred că ne-ar fi lipsit subiectele de conversație. De pildă, drepturile omului!

– *Care?*

– Hmm... cu ce să începem? Să luăm, de exemplu, cazul deținuților politici: jurnaliștii, avocații, cei care se opun regimului nu pot spune ceea ce vor, mai ales să critice autoritățile, fără riscul de a fi închiși. Apoi, tibetanii: am convingerea că este de datoria noastră să susținem dreptul

lor la o identitate spirituală și religioasă. Înainte de deschiderea Jocurilor Olimpice de la Beijing au manifestat în număr mare. Mulți au fost arestați. Au fost chiar și morți.

– *Și ai fi vorbit despre toate astea dacă te-ai fi dus acolo?*

– La modul ideal, da, cu toate că, dacă stau bine și mă gândesc, nu mi-ar fi ajuns timpul... Aș fi pledat, în special, pentru eliberarea lui Hu Jia, bloggerul care a fost condamnat la trei ani și jumătate de închisoare pentru că a lansat sloganul „China vrea drepturile omului nu JO”, cât și pentru cea a avocatului orb, Chen Guangsheng, condamnat la patru ani de închisoare pentru că a denunțat avorturile și sterilizările forțate. Le-am scris deja autorităților chineze despre acest caz. Însă știi că nu ar fi fost ușor să vorbesc despre aceste lucruri la Beijing.

– *De ce?*

– Pentru că este greu să le vorbești conducătorilor unor țări despre lucruri care supără. În cele din urmă, am vorbit cu ambasadorul chinez în Franța, pe care l-am invitat la o întrevedere la palatul Quai d’Orsay. Ei bine, mi-a explicat că „în ceea ce privește subiectul care mă preocupă”, adică drepturile omului, China făcuse deja progrese.

– *Și atunci ai lăsat-o baltă?*

– În aceste condiții trebuie să insiști. Mi-am permis deci să revin asupra „subiectului care mă preocupă”. Și asta în detaliu.

– *Președintele ți-ar fi permis să faci acest lucru acolo în China?*

– Cred că da, având în vedere încrederea pe care ne-o arătam reciproc.

– *În mod public?*

– Mi-ar fi plăcut chiar doar pentru a putea spune că subiectul a fost atins. Însă, atunci când însoțești Președintele într-o vizită, numai el are dreptul să vorbească în mod public. Este o tradiție veche, care nu datează de ieri, de azi, și care nu are legătură doar cu mine, ci cu toți ceilalți miniștri care îl însoțesc. Într-o vizită prezidențială, Președintele este singurul purtător de cuvânt al Franței. Din acest motiv, fără îndoială că aș fi fost în măsură să amintesc despre chestiunile privind drepturile omului, dar în cadrul unor discuții care nu aveau caracter public. E o regulă care trebuie respectată, însă îmi dau seama că este greu de explicat.

– *De ce?*

– Pentru că unele persoane spun că eu dețin ministerul dreptului la exprimare. Și că rolul meu constă mai ales în a denunța. Dacă nu o fac, ei

consideră că nu îmi fac datoria și că mi se interzice să vorbesc.

– *Președintele ți-a interzis vreodată până acum să vorbești?*

– Nu.

– *Atunci care este problema?*

– Conducătorilor altor țări nu le este pe plac să se vorbească despre ceea ce nu merge acasă la ei. Astfel că nu ne arată decât lucrurile care merg bine. Atunci când vizităm o țară străină, suntem foarte bine primiți: e o adevărată sărbătoare. Oamenii ies în stradă ca să ne aplaude. Țin în mână steagul Franței. Râd, dansează. În palat se aude muzică și se servesc mese somptuoase chiar și atunci când o parte din populație moare de foame. Vor să arate francezilor că sunt bucuroși să-i primească. Mai ales regimurile autoritare știu foarte bine să fie primitoare. Democrațiile, supuse unor diverse forme de control din partea populației, sunt mai prevăzătoare cu banii.

– *Păi asta înseamnă ospitalitate!*

– Se poate să fie și așa ceva.

– *Sau sunt ca cei care se prefac a fi amabili pentru că vor ceva în schimb?*

– Într-un fel. Cu cât ești mai bine primit, cu atât, apoi, îți vine mai greu să critici! Te flatează, îți

dau impresia că ești o persoană importantă, care vine dintr-o țară importantă, pe care ei o îndrăgesc. Deci, ești obligat să fii corect cu ei. Mă rog, este adevărat că nu mergem într-o țară pentru a-i insulta conducătorii; mai degrabă nu mergem. Ei, și în plină festivitate nu este prea ușor să le spui că, totuși, în țara lor cei care se opun regimului sunt torturați sau jurnaliștii, care nu sunt de acord cu ei, închiși. În momentul respectiv trebuie să păstrezi un pic distanța. În orice caz, eu încerc să fac acest lucru, chiar dacă am mereu impresia că eu sunt cea care... cum să spun... strică atmosfera.

– *Ceea ce faci tu nu le place?*

– Au fost miniștri care, fiind în fruntea unui regim în care libertatea nu prea arăta niciun semn de progres, îmi aruncau priviri tăioase atunci când le spuneam că aveam cunoștință de faptul că la ei drepturile omului nu sunt respectate și că nu procedează bine în acest fel. Uneori, înainte chiar să fac sau să spun ceva, simt o anumită ostilitate în ceea ce mă privește, ca atunci, de pildă, când unii uită să mai precizeze faptul că sunt Secretarul de Stat pentru Drepturile Omului. Ceea ce te determină să crezi că simpla pronunțare a acestor cuvinte ridică deja o serie de probleme.

– *Te simți diferită?*

– Deseori. În special atunci când suntem în vizită în astfel de țări. Odată, pentru a protesta împotriva unor atitudini nepotrivite la adresa Franței, nu am vrut să primesc o asociație a drepturilor omului, apropiată unei puteri nu foarte democratice. Ambasadorul acestei țări evita să îmi strângă mâna. Câteodată am impresia că aș avea o boală contagioasă sau că aș avea ciumă și trebuie să fiu ținută la distanță! Îmi asum însă această boală!

– *Nu vor să știe adevărul?*

– O, ei cunosc adevărul! Însă ar prefera să nu fie cunoscut și victimele lor să nu aibă sprijin în afară. Pentru că prin aceasta ei prevăd un pericol pentru stabilitatea regimului lor. Există guverne care consideră că, cu cât oamenii au mai multe drepturi, cu atât ele se vor bucura de mai puține. În mai multe rânduri, am vrut să merg în Birmania, o țară din sud-estul Asiei, unde armata deține puterea în dauna Ligii Naționale pentru Democrație. Este vorba de partidul unei femei admirabile, care a primit în 1991 Premiul Nobel pentru pace, Aung San Suu Kyi, și care de altfel câștigase alegerile cu un an înainte, dar, de atunci, are domiciliul supravegheat. Și evident că, înainte de a merge în această țară, am cerut să o întâlnesc. Cei aflați la putere au refuzat.

– *Prezența ta acolo ar fi schimbat ceva?*

– Ar fi putut cel puțin să-mi vorbească despre ea, despre starea sa de sănătate, despre situația politică, despre intențiile ei. Și cum erau ceva ani de când nu mai fusese ascultată cu adevărat, aș fi putut la rândul meu povesti celorlați despre aceste lucruri. Aș fi putut chiar contribui la intensificarea dialogului dintre ea și autoritățile birmaneze. Însă, găsindu-mă în imposibilitatea de a o vedea, am preferat să nu merg în Birmania, pentru a nu da gir unei astfel de atitudini.

– *Există totuși și unii care acceptă.*

– Nu-ți face iluzii! Toți refuză pentru început! Declarând că sunt suverani.

– *Suverani?*

– Da, că nu este treaba noastră să ne amestecăm în ceea ce ei numesc afacerile interne ale statului. De exemplu, chinezii nu acceptă să ne exprimăm vreo opinie asupra crizei din Tibet, mai ales atunci când îl primim în vizită oficială pe dalai-lama, afirmând că nici nouă nu ne-ar plăcea ca ei să se intereseze de situația din Corsica.

– *Ceea ce nu ar fi chiar fals...*

– Dar Corsica nu este Tibet: cunosc refugiați tibetani, însă, până în acest moment, nu am văzut niciun refugiat corsican.

– *Țările mari sunt cele care se arată atât de dure?*

– Toate sunt așa, mai mult sau mai puțin. Secole de-a rândul, în special imperiile dominau restul lumii. Acum majoritatea țărilor au devenit suverane. Din cele două sute de țări care există în lume, două treimi abia dacă au împlinit vârsta de șaizeci de ani. Vor să se protejeze și să-și apere frontierele. Țin foarte mult la suveranitatea lor.

– *Și cum te descurci?*

– Ei bine, insist!

– *Și merge?*

– Depinde. Uneori protestează în mod discret la Élysée. Și atunci trebuie să dau explicații, să arăt care sunt rațiunile inițiativei mele. Apoi trebuie să reîncep discuțiile cu autoritățile acestor țări, să negociez modalitatea în care această vizită va fi organizată. Discuțiile pot dura săptămâni întregi, ca atunci când am cerut să am o întâlnire, în Tunisia, cu membrii Ligii Tunisiene a Drepturilor Omului (LTDO), o asociație aflată în conflict cu regimul tunisian. A trebuit să explic de ce voiam să-i văd, ce urma să le spun, ce membri voi întâlni, în ce loc etc. Pe scurt, trebuia să le arăt că sunt bine intenționată! În cele din urmă, am avut o

întâlnire cu asociația, însă cerând în același timp ca aceasta să nu fie anunțată în mod public.

– *De ce?*

– Pentru a evita ca presiunile, care ar fi fost resimțite cu siguranță înaintea acestei întâlniri, să împiedice în final întâlnirea propriu-zisă!

– *Iar aceste asociații intră în joc?*

– De cele mai multe ori, da. Uneori se ajunge chiar la situații comice... De exemplu, pentru a respecta sfatul meu de confidențialitate, LTDO, despre care ți-am vorbit mai devreme, nu numai că nu a discutat despre această întâlnire, ci chiar a declarat presei că nu am contactat-o niciodată. Ceea ce era fals, evident. Iar presa a făcut un scandal! Fără să aibă habar de ceva... Nici eu nu știam dacă trebuia să râd de această situație sau... să plâng!

– *Dacă faci ceva care nu convine puterii, ce se întâmplă?*

– Statul se poate preface mai întâi că nu aude, apoi poate să găsească diferite scuze pentru acele cazuri de încălcare a drepturilor omului sau să contraatace, acuzându-ne de inexactitate sau parțialitate.

– *Poate chiar să amenințe?*

– Nu este întotdeauna explicit. Știi, chiar înainte de a declara ceva, suntem avertizați că va fi rău

dacă vom face acest lucru. Uneori nici nu trebuie să ne prevină: putem să ne dăm seama și singuri. Mai rar, unii însă ne pot amenința deschis.

– *Am fost amenințați deja?*

– Da, de ambasadorul Chinei în Franța.

– *Amenințați cu ce?*

– Cu „consecințe-grave-pentru-relațiile-franco-chineze”. Și toate acestea pentru că președintele Republicii a lansat ideea de a-l primi pe dalai-lama, liderul tibetanilor, despre care ți-am vorbit mai devreme. A fost o întregă poveste! De fiecare dată când spunem că îl vom primi pe dalai-lama, purtătorul de cuvânt al Ministerului chinez de Externe face câte un comunicat.

– *Ca să spună ce?*

– Să fim prudenți. Că „dalai-lama” cu clica sa...

– *Și se ține cont de acest lucru?*

– Franța nu primește ordine de la nimeni: aceasta este ceea ce numim independență națională. Însă există întotdeauna ceva care să ne incite, în numele *Realpolitik*-ului.

– *Real...ce? Realpolitik?*

– Da, e un cuvânt german, inventat de Bismarck, cel care a creat primul imperiu german în 1871. *Realpolitik* este modalitatea cinică a unei țări de a-și apăra interesele înainte de orice. Este

un fel de realism: nu ne mai lovim de etică sau de morală atunci când nu dispunem de mijloace sau când se aduce atingere interesului național. Pe scurt, devenim prieteni cu o țară chiar și atunci când nu îi aprobăm acțiunile, dacă acest lucru ne poate ajuta să fim mai puternici. Se mai numește și rațiune de stat. Originea acestui termen poate fi regăsită la Niccolò Machiavelli, care, în cartea sa *Principele*, publicată în 1532, stabilește că singurul scop al unui prinț trebuie să fie căutarea puterii, independent de chestiunile religioase și morale.

– *Ești de acord cu acest lucru?*

– Eu am convingerea profundă că o țară nu este respectată decât atunci când spune ceea ce gândește, și în mod public, și în particular. Cu siguranță, întotdeauna trebuie să pleci de la realitate, „lucrurile stau așa cum stau”, spunea generalul de Gaulle, dar o țară, mai ales o țară mare cum este Franța, nu trebuie să dea impresia că ezită în convingerile sale, de frică să piardă vreo piață de desfacere sau să supere vreun stat. Trebuie să ai principii ferme și să fii deschis dialogului: pentru mine acesta este echilibrul ideal pe care trebuie să-l menținem. Altfel, ești perceput ca fiind slab... iar situația se înrăutățește: pierdem pe toate planurile, atât contractele comerciale, cât și

drepturile omului.

– *Dacă tu, care te ocupi de drepturile omului, nu mergi în China ca să le vorbești de drepturile omului, atunci cine să o facă?*

– Voi merge într-o zi, cu siguranță. De altfel, ambasadorul Chinei m-a și invitat. Până atunci le-a vorbit președintele în persoană, pentru că el a mers acolo.

– *Și chiar a vorbit?*

– Da, bineînțeles, a vorbit.

– *Și atunci de ce oamenii au spus că nu a vorbit?*

– Pentru că ei consideră că, din moment ce discuțiile purtate în cadrul întrevederilor tête-à-tête cu președintele chinez nu sunt făcute publice, e ca și cum nici nu ar fi existat.

– *Dacă ar fi vorbit în fața tuturor, nu ar mai fi fost criticat. Și ar fi fost și mai simplu...*

– Mai simplu pentru cine? Am fi demonstrat fără îndoială că ne asumăm convingerile. Dar dacă privim lucrurile mai îndeaproape, am fi rămas doar cu această plăcere și nimic altceva. Nu cred că ar fi servit cauza deținuților politici chinezi.

– *Cel puțin ar fi văzut că președintele francez se gândește la ei...*

– Acum e rândul meu să-ți pun o întrebare. Ce valorează mai mult: să te gândești pur și simplu la ei

sau să îi scoți din închisoare? Dacă se vrea eficientă, diplomația trebuie uneori să admită un anumit grad de confidențialitate, cel puțin într-o primă etapă. Iar confidențialitatea nu înseamnă tăcere. Atunci când președintele sirian a venit la Paris, i-am înmânat o întreagă listă de deținuți politici pe care trebuia să-i elibereze. Câteva zile mai târziu, unul dintre ei chiar a fost eliberat. La fel, în timpul unei vizite în Tunisia, îi sugerasem președintelui să pledeze cauza unui avocat închis care, și el, a fost eliberat puțin după aceea. În tot acest timp însă, toată lumea a criticat așa-zisa noastră tăcere. Și totuși, dacă lucrurile nu ar fi mers bine, m-aș fi numărat printre cei sau cele care ar fi pledat pentru o schimbare de strategie. Unii ar fi vrut să agrezez autoritățile tunisiene de cum aș fi pus piciorul pe teritoriul lor. Ei însă nu știu că pasiunea pentru drepturile omului nu înseamnă neapărat că nu ar fi necesară și o metodă minimă.

– Iar oamenii au încetat să-l mai critice pe Președinte?

– Imaginează-ți că da! Însă, de această dată, ambasada Tunisiei a fost cea care a anunțat că nu președintele francez a fost la originea eliberării avocatului. Asta spune ceva despre cât de puțin admit autoritățile unei țări ca o altă țară să-i determine să-și

schimbe atitudinea vizavi de drepturile omului! Vor să lase impresia că nicio schimbare nu poate surveni decât în urma consimțământului lor și cu siguranță nu din cauza unor presiuni exterioare. În orice caz, această strategie de confidențialitate a mers.

– *Te-am văzut într-o zi la televizor. Păreai foarte supărată pe un domn cu părul lung care purta niște ochelari de soare.*

– Hmmm... președintele libian.

– *Da, Khadafi. Își instalase un cort în curtea președintelui, la Élysée...*

– Da, e o tradiție din țara dumnealui.

– *Spuneai că acest domn a venit la noi să-și șteargă picioarele de sângele crimelor comise în țara lui, numai că Franța nu este un preș.*

– Da, era în 10 decembrie 2007.

– *Păi nu ai spus tu că în aceste cazuri lucrurile trebuie să rămână confidențiale?!!*

– Și încă a fost puțin ceea ce s-a spus!

– *De ce o dată nu vorbești și altă dată da, și încă pe un ton ridicat?*

– Pentru că nu întotdeauna situațiile se aseamănă între ele, ele trebuie analizate înainte de a reacționa, fiecare cu specificul ei.

– *Dar prin ce sunt diferiți deținuții libieni de cei chinezi? Doar sunt tot deținuți, nu-i așa?*

– Ai dreptate. Însă, așa cum am spus mai de vreme, înainte de a critica, dau mai întâi o șansă dialogului. Ceea ce am și făcut în cazul Libiei. Îți amintesc faptul că fusesem acolo cu câteva luni înainte. Președintele libian tocmai eliberase infirmierele bulgare și un medic palestinian, închiși în țara lor timp de opt ani. Deci, am mers acolo. Părea că vrea să îl apreciem pentru asta. Ne-a oferit ceai și prăjituri în cortul său, acolo în deșert. Nu vorbea mult. Ascuns după ochelarii săi negri, ne-a arătat o clădire care fusese bombardată în 1986 de către americani și în fața căreia ridicase un monument reprezentând un pumn strâns, ce simboliza rezistența țării sale împotriva imperialismului. Totul era impresionant. La câteva minute după această vizită, am fost prezentați. S-a destins și a început să îmi spună glume. Râdea uimit de faptul că sunt o ministru atât de tânără. Una peste alta, chiar am dat mâna cu el.

– *Ciudat! Te ocupi de problema drepturilor omului și dai mâna cu astfel de persoane?*

– Știi, m-am gândit mult la acest lucru, înainte de a-mi prelua prerogativele. Eram foarte rezervată la ideea de a întâlni, așa cum spui tu, astfel de persoane. Și am pus în aplicare acest principiu încă de la început cu președintele unei țări

africane care nu era chiar fără pată în materie de drepturile omului.

– *Ce făcuse?*

– O, era doar bănuit că fusese implicat, cu câțiva ani înainte, în asasinarea unor disidenți politici.

– *De ce un om ca el voia să te vadă chiar pe tine, tu care te ocupi de drepturile omului?*

– Și eu am fost un pic uimită. Îi întâlnise deja pe Președinte și pe Ministrul Afacerilor Externe. Nu vedeam de ce trebuia să mă întâlnească și pe mine.

– *Și?*

– Mi s-a spus că era curios, voia să mă vadă... Dar ceea ce mă jena cel mai mult era că pentru prima mea acțiune politică trebuia să mă văd cu un personaj foarte contestat. Mă gândeam că nu era o idee bună pentru credibilitatea mea. Și atunci, am preferat să mă abțin.

– *Și cum a reacționat?*

– Cred că s-a plâns de acest lucru, deoarece un consilier al Președintelui m-a sunat ca să mă întrebe dacă este adevărat că refuzasem să-l primesc pe acest domn invocând motivul că avea mâinile mânjite cu sânge. Am bâlbâit ceva, apoi mi-a spus că ar fi trebuit să mă întâlnesc cu acest

șef de stat african deoarece sunt și Secretar de Stat în Ministerul Afacerilor Externe și că trebuie să mă întâlnesc cu prietenii Franței. Am căutat să câștig timp și, până la urmă, i-am spus acelui consilier, pe care îl admiram, că nu aveam decât un singur motiv să accept o întâlnire cu această personalitate, și anume să îi fac lui o plăcere.

– *Președintelui african?*

– Nu! Consilierului! Pe scurt, i-am sugerat un compromis: să mă văd cu acest președinte abia după ce mă întâlnesc cu asociațiile care apără drepturile omului pe ai căror membri îi consideram prietenii mei. În cele din urmă, m-a înțeles.

– *Și, de atunci, te-ai întâlnit și cu alte personaje despre care se spune că nu respectă întru totul drepturile omului?*

– În cele ce au urmat, chiar am afirmat că voiam foarte mult să-l întâlnesc pe acest șef de stat african.

– *Te-ai răzgândit?*

– Da. Pentru că, dorind să-i evit pe cei față de care aveam suspiciuni privind nerespectarea drepturilor omului, riscam să nu mai am întâlniri cu cei din lumea bună. În special... suedezii! Și, mai mult, unii puteau să caute nod în papură... suedezilor! Însă, vorbind acum la modul serios,

am realizat destul de repede că cei care trebuie să fie interlocutorii mei firești, cei cu care trebuie să mă întâlnesc în special, sunt chiar aceste persoane. Pentru că tocmai pe acestea trebuie să le conving, să le determin să evolueze.

– *Deci ai dat mâna cu Khadafi pentru a-i mulțumi că a eliberat infirmierele?*

– Nu tocmai. De fapt, dumnealui ne-a explicat că se schimbase. Că nu va mai recurge la metode teroriste. Bine, eu nu ceream decât să pot crede acest lucru. Dar...

– *Miñtise?*

– Chiar înainte de vizita sa la Paris, declarase că recurgerea la metode teroriste este legitimă în cazul celor slabi.

– *Și asta nu ți-a plăcut?*

– Nu, pentru că îmi dădea impresia că nu voia să renunțe cu adevărat la terorism, pe când, așa cum spuneam, nu ceream decât să pot crede acest lucru. În fond, trebuie să știi să întorci pagina. Să le vorbești tuturor. Să știi să ierți. În orice caz, asta este ceea ce mi s-a spus.

– *E ca atunci când îți ceri scuze? Și ești iertat?*

– De fapt, el nu s-a scuzat. În orice caz, nu era numai asta. Data vizitei sale la Paris coincidea cu sosirea infirmierelor bulgare în țara noastră,

iar prima sa zi de vizită – cu Ziua Drepturilor Omului. Știi că pe data de 10 decembrie, în fiecare an, primim în Franța vizita victimelor dictaturilor, teroriștilor, regimurilor autoritare. Li se decernează premii. Iar Franța se angajează să le protejeze. Tocmai în momentul în care eu trebuia să ofer aceste premii, președintele libian sosea în țară. Un simbol supărător! Era greu de suportat pentru mine, ca Secretar de Stat pentru drepturile omului!

– *Președintele ți-a făcut reproșuri după aceea?*

– Când a citit criticile mele, mi-a cerut să vin de îndată la Palatul Élysée. Iar eu am întrebat: „De îndată?”. Dumnealui a spus: „Daaa!” . Ei, și m-am dus. Când mașina m-a lăsat în curtea Palatului Élysée, șoferul, care de obicei nu vorbea niciodată, s-a întors înspre mine și mi-a urat „Mult succes!”. O gardă impresionantă m-a condus la primul etaj, ca și cum aș fi fost sub arest. Am fost pusă să aștept într-o încăpere, aflată în vecinătatea biroului Președintelui. M-am întâlnit cu unul dintre consilierii care treceau pe acolo. Mi-a aruncat o privire ciudată, piezișă.

– *Îți era frică?*

– *Îți amintești ce simți când mergi la dentist? Când stai în sala de așteptare?*